

Licht in de wetenschap en kunst

Leiden ★ Als onderdeel van de Nacht van Kunst en Kennis heeft op 19 september een 'U-meet' plaats in de Oude Sterrewacht in Leiden. De avond wordt gevuld met lezingen en kunstexposities rondom het thema Licht. Op allerlei plekken in de wereld hebben in dit kader evenementen plaats om het belang van licht te benadrukken, zo ook in Leiden. Licht

speelt een belangrijke rol in het dagelijks leven en daarom hebben Unesco en de Verenigde Naties 2015 uitgeroepen tot het internationale jaar van het licht. 'U-meets' zijn ontmoetingen waar burgers, de politiek en de wetenschap kunnen debatteren over de manier waarop wetenschappelijk onderzoek antwoord kan geven op maatschappelijke vraagstukken en

welke rol de politiek hierin speelt. Een van de sprekers is Spinozaprijswinnaar Dirk Bouwmeester, die spreekt over de rol van licht in de wetenschap. Daarnaast worden er lezingen gegeven over de invloed van licht op kanker en het bioritme. Er is onder meer een expositie van Caste te zien met als titel 'Kunstob-ject met lichtgolven'. Het programma begint om 20.00 uur.

Dirk Bouwmeester. PUBLICITEITSFOTO

Getal van de week

95

Universiteit Leiden bij QS

De universiteit is twintig plaatsen gezakt op de QS World University Rankings ten opzichte van vorig jaar. Dat betekent niet dat ze slechter is geworden; de onderzoeksorganisatie telt citaties anders mee dan voorheen.

Gouden Speld voor oud-directeur

Leiden ★ Oud-directeur techniek van de Hogeschool Leiden John van der Willik is onderscheiden met de Gouden Speld van de gemeente Leiden. Na veertig jaar aan de hogeschool is Van der Willik is vorige maand met pensioen gegaan. Hij ontving de onderscheiding voor zijn goede contacten met het bedrijfsleven en de goede aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt.

Japanse vissen in Leidse Hortus

Leiden ★ De Leidse marien bioloog Martien van Oijen geeft op vrijdag 25 september een lezing over de afbeeldingen die de Japanner Kawahara Keiga (1786-1860) maakte voor arts en natuuronderzoeker Philipp Franz Von Siebold (1796-1866). De vissen die deze 'fotograaf zonder camera' tekende, zijn te zien in de tentoonstelling AquaHortus. Aanmelden via www.hortusleiden.nl

Leidse wetenschap

Leidse wetenschap

Geen Oliver Sacks in het patiëntendossier

Een ziektegeschiedenis transformeren tot een bijzonder verhaal, van wetenschap literatuur maken: dat was bij uitstek waar neuroloog Oliver Sacks goed in was. Op 30 augustus stierf hij aan de gevolgen van kanker. Gedurende zijn leven heeft hij ontzettend veel geschreven over zijn patiënten, over zichzelf en over het brein. In zijn woorden herken ik mijn eigen fascinatie voor neurologie en tevens het idee dat mensen zijn geboren als vertellers en liefhebbers van verhalen. In zijn boeken neemt Sacks vaak een medische casus en werkt die in detail uit. Hij schetst eerst het gezonde verleden van zijn toekomstige patiënt, beschrijft vervolgens hoe de symptomen hun intrede doen. Met eindeloze empathie zet hij op papier hoe het bestaan van een persoon wordt getransformeerd door een neurologisch ziektebeeld. Welke simpele taken ineens onoverkomelijk complex worden, maar ook hoe tegenslag zijn schoonheid kan hebben en hoe doorzettingsvermogen en veerkracht maken dat een leven, hoewel onherroepelijk veranderd, toch weer de moeite waard wordt. Daarbij neemt hij de lezer op toegankelijke wijze mee in de wetenschap die achter de symptomen schuilt. Ooit zou ik ook graag zo'n boek schrijven, maar tot nu toe worden mijn eigen Oliver Sacks-momentjes regelmatig

afgekap. Als ik in mijn rol van coassistent een lang verhaal toevoeg in het Elektronisch Patiëntendossier, krijg ik regelmatig te horen: „Oké, je gaat dit even opnieuw doen in maximaal drie zinnen. Het is een anamnese, geen roman.” Vooral op de afdeling Chirurgie zat niemand op mijn literaire probeersels te wachten. Toch zou ik graag af en toe echt de tijd hebben voor een patiënt. Niet op de klok kijken tijdens het consult, niet nerveus worden omdat de arts-assistent op mijn verslag zit te wachten. Eigenlijk zou ik willen voorstellen dat men in de medische wereld één keer per jaar een moment zou reserveren voor het verhaal van de patiënt. Dat we een dagdeel vrij nemen, een leven op papier zetten en daarmee onze bewondering voor en verwondering over het menselijk lichaam tentoonspreiden. Wetenschap kan en mag ook literatuur zijn. Dat heeft Oliver Sacks ons geleerd. Misschien kunnen we zijn sterfdag gebruiken om ons dat jaarlijks te herinneren.

Jong geleerd

Maaike van der Plas loopt het eerste jaar van haar co-schappen. De afgelopen vier jaar studeerde ze naast geneeskunde klassieke talen, waarin ze haar master haalde. Maaike komt oorspronkelijk uit Katwijk, is verslaafd aan lezen en kijkt graag door haar telescoop.

Symposium over gedrag, hersenen en het onderwijs

Leiden ★ Als onderdeel van het FLUX-congres heeft morgen in de Stadhouderszaal in Leiden een publieksymposium plaats met als titel 'Hersenen en Cognitie: Implicaties voor Onderwijs'. Leiden staat tijdens de vier dagen van het jaarlijkse FLUX-congres in het teken van onderzoek naar de hersenontwikkeling. Het congres wordt gehouden om inzicht

ten uit te wisselen over de relatie tussen hersenen en gedrag in kinderen en pubers. Het symposium wordt geopend door decaan Hanna Swaab van de Faculteit der Sociale Wetenschappen in Leiden. Drie onderzoekers, onder wie Lydia Krabbendam van de Vrije Universiteit Amsterdam, geven lezingen. www.hersenenencognitie.nl

PUBLICITEITSFOTO MONIQUE SHAW

Psychologe Jojanneke van der Toorn spreekt een dankwoord uit na de aanvaarding van de Gratamaprijs.

Leidse psychologe Jojanneke van der Toorn wint Gratama wetenschapsprijs

Beloond voor veelzijdigheid

Anika van de Wijngaard

Leiden ★ Veelzijdigheid kenmerkt het onderzoek van sociaal psycholoog Jojanneke van der Toorn, winnares van de Gratama wetenschapsprijs. „Ik kijk vooral naar wat ik zelf interessant vind en ga dat onderzoeken”, bekent Van der Toorn. De Gratama wetenschapsprijs is een aanmoediging voor jonge wetenschappers die zich onderscheiden met vernieuwend, maatschappelijk relevant en spraakmakend onderzoek. Van der Toorn onderzoekt de vraag hoe mensen weerstand bieden of juist toegeven aan sociale veranderingen die niet altijd in hun voordeel zijn. Sinds 2012 is ze universitair docent in Leiden. Daarvoor werkte ze lange tijd in de Verenigde Staten, onder andere aan Yale University. In haar carrière als onderzoekster keek zij vaak naar actuele vraagstukken. Ze deed onder meer onderzoek naar de acceptatie van homoseksuele stellen, protesterende immi-

granten en diversiteit op de werkvloer. Haar onderzoeksvragen ziet Van der Toorn als puzzels waarvan ze steeds kleine stukjes verzamelt om uiteindelijk tot een totaalplaatje te komen. „Ik zie zelf duidelijk een rode draad in mijn werk, maar kan me voorstellen dat dit voor buitenstaanders niet altijd makkelijk is”, stelt ze vast. „Ik vind het interessant om te bekijken hoe mensen, die een achtergestelde positie hebben binnen de maatschappij, zich schikken naar hun situatie en zo ongelijkheid in stand helpen houden.” Van der Toorn kijkt daarbij ook vaak naar het beleid dat wordt gevoerd. Het onderzoek van Van der Toorn lijkt een droom voor beleidsmakers. Daarin schuilt, volgens Van der Toorn, dan ook haar passie als onderzoekster: ze wil onderzoek doen dat zowel theoretisch als praktisch relevant is.

Diversiteit

Toch zijn haar bevindingen, ondanks de actuele thematiek en onderwerpen die ze

pakt, niet altijd direct inzetbaar voor beleidsmakers. „Wetenschap hoeft dat ook niet altijd te zijn”, vindt ze. „Bij veel vraagstukken zijn verschillende invalshoeken en een lange adem nodig.” Wel wil ze graag de dialoog met beleidsmakers aangaan om te ontdekken waar wetenschappers en beleidsmakers elkaar kunnen helpen. „Ik wil niet alleen problemen signaleren, maar ook kijken hoe mogelijke oplossingen in de praktijk worden gebracht en onderzoeken of ze werken.” Ze begon een nieuwe onderzoekslijn naar diversiteit en nam daarbij onder andere de effectiviteit van diversiteitsbevorderende maatregelen binnen universiteiten onder de loep. De percentages van vrouwen en etnische minderheden in de academische wereld zijn de afgelopen jaren, vooral voor hogere wetenschappelijke functies, maar traag toegenomen. Hoe kan de universiteit diversiteit positief stimuleren? Ze publiceerde over het onderzoek in het wetenschappelijke tijds-

chrift Science en wil de komende jaren verder met deze specifieke onderzoekslijn. Het is haar ambitie om een onderzoeksgroep op te richten die diversiteit gaat onderzoeken en die niet alleen kijkt naar het diversiteitsbeleid in de academische wereld, maar ook in het bedrijfsleven. Aan de Gratama wetenschapsprijs is een bedrag verbonden van 25000 euro waarmee Van der Toorn een start kan maken. Daarnaast wil ze een publiek symposium houden over diversiteit waarmee ze een dialoog tussen beleidsmakers en wetenschappers wil opzetten. „De prijs is een erkenning dat mijn werk wordt gewaardeerd en voor mij persoonlijk betekent het ook dat ik op de goede weg ben. Hoewel wetenschappers vaak worden aangeraden om een specialisatie te kiezen, heb ik heb niet één onderwerp gepakt; ik heb altijd gekeken naar verschillende vraagstukken. Het winnen van deze prijs bevestigt voor mij dat je moet doen waar je passie ligt.”

Bianca Prinse
b.prinse@hollandmediacombinatie.nl

Leiden ★ Is Tolkien-spiritualiteit een 'echte' religie? En hoe maken aanhangers deze religie geloofwaardig? Dit waren enkele vragen die tijdens de lezing van Markus Davidsen in het Science Café in Scheltema vorige week woensdag aan bod kwamen. Tolkien-spiritualiteit is een 'fiction-based' godsdienst. Fiction-based godsdiensten zijn gebaseerd op verzonnen verhalen, zoals de boeken van J.R.R. Tolkien. Davidsen deed tijdens zijn promotieonderzoek aan de Universiteit Leiden onderzoek naar de sociologie achter de religie gebaseerd op Lord of the Rings, ook bekend als de Tolkien-spiritualiteit. Deze vorm van spiritualiteit is ontstaan in de jaren '60, een paar jaar na de publicatie van de drie boeken. Een groep hippies gebruikte rituelen uit Tolkiens boeken voor huwelijksceremonies. Ook lasen zij onder invloed van drugs bepaalde delen van het boek aan elkaar voor. De echte aandacht voor de Tolkien-spiritualiteit kwam pas toen het boek 'The Silmarillion' in 1977 verscheen, aldus Davidsen. „Dit komt omdat er in dit boek echt over een religie wordt gesproken. Het boek begint ook in de stijl van het Oude Testament. Natuurlijk komt ook de schepping van de aarde aan bod.” Volgens Davidsen beschouwen aanhangers het boek dan ook als een Bijbel. „Dit komt omdat vele Tolkien-gelovigen een religieuze achtergrond hebben. Ze hebben een sterke behoefte aan dezelfde soort rituelen in hun nieuwe religie.” Davidsen concludeerde dat - hoewel zij wel geloven in goden als Eru Ilúvatar en de Valar - de meesten ook naar een kerk of moskee gaan. Tolkien-gelovigen nemen hun godsdienst heel serieus. Volgelingen geloven onder andere dat Gandalf, elfen en de Valar echt bestaan. „Net zoals Christenen God en Jezus aanbidden, bidden

deze gelovigen tot Eru Ilúvatar of de Valar. Daarnaast denken zij dat iemand daadwerkelijk een elf kan zijn, zowel genetisch of spiritueel. „Door een foutje bij de conceptie hebben wij een elvenziel”, aldus Tolkien-gelovigen. Maar Davidsen betwijfelt of de fiction-based religies beschouwd kunnen worden als 'echte' godsdiensten. „Dit hangt sterk af van de definitie van religie.” Hij merkte dat gelovigen hun geloof wel zien als een religie. Ze benadrukten het feit dat zij meer dan fans zijn. „Wij spelen het niet” aldus Tolkienaanhangers. Na de 'echte' en fiction-based religies te hebben bestudeerd, kwam Davison tot de conclusie dat er wel een duidelijk verschil is tussen beide. „Het christendom en de islam kunnen we beschouwen als religies met een zogenaamd werkelijkheidscontract. In de boeken wordt duidelijk benadrukt dat ze echt zijn. Tolkien-spiritualiteit heeft juist een fictiecontract; de films en boeken benadrukken niet dat ze echt zijn”. Davidsen heeft ook onderzoek gedaan naar de manier waarop Tolkienaanhangers hun religie geloofwaardig maken. „De strategieën lijken erg op die van al gevestigde religies.” Behalve rituelen hebben de fiction-based religies verhalen die moeten bewijzen dat Tolkien-gelovigen een echt geloof aanhangen. Gelovigen zien bijvoorbeeld Tolkien als een reïncarnatie van een elf. De schrijver kreeg volgens hen een openbaring en hij beschreef deze ervaringen in de boeken. „De aanhangers zien de boeken als een brug naar de spirituele wereld.” Of er een toekomst is voor dit soort religies durft Davidsen niet te zeggen. „De trends blijven, maar door de veranderingen binnen de religieuze wereld en in de samenleving worden fiction-based religies waarschijnlijk niet zo groot als het christendom of de islam.” Het Science Café is een maandelijks wetenschapssymposium in Scheltema, Marktsteeg 1 in Leiden. Het volgende café heeft plaats op 6 oktober en heeft als titel 'Wat baby's over taal (moeten) weten'. Aanvang 20.00 uur.

De verhalen van J.R.R. Tolkien: gewoon verhalen of een religie? PUBLICITEITSFOTO